

JERZY RUNDSTEIN

WOJSKOWOŚĆ W ŚWIETLE KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO I PRAWA O USTROJU SĄDÓW POWSZECHNYCH.

W S T Ę P.

Rok 1928 przyniósł Państwu Polskiemu – wśród licznych rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z mocą ustawy, wydawanych na zasadzie ustępu 6 artykułu 44 Konstytucji i ustawy z dn. 2. 8. 1926 (Dz. U. R. P. Nr 78 poz. 443) – dwa pierwszorzędne znaczenia rozporządzenia z dziedziny sądownictwa i postępowania karnego. Są to mianowicie: 1) prawo o ustroju sądów powszechnych z dnia 6 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 12 poz. 93), obowiązujący dopiero od dnia 1. 1. 1929 r. (art. 299 tegoż rozporz.) oraz 2) kodeks postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 33 poz. 313), obowiązujący dopiero od 1.VII.1929 r. (art. 652 tegoż rozporz.). wyżej wymienione rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, mające moc ustaw dotyczą przede wszystkim sądownictwa ogólnego i procesu w sądach powszechnych, jednak i z punktu widzenia wojskowego, a zwłaszcza sądownictwa wojskowego nie są te dwa zbiory prawa, obowiązujące na terenie całej Rzeczypospolitej – bez znaczenia. Zarówno bowiem w kodeksie postępowania karnego, jak i w prawie o ustroju sądów powszechnych zawarte są normy prawne, dotyczące osób, pozostających w służbie wojskowej – w ogólności, a oficerów-sędziów wojskowych – w szczególności.

Przyczynek niniejszy będzie poświęcony tym właśnie przepisom prawnym, zawartym w kodeksie postępowania karnego (skrót: kpk.) i prawie o ustroju sądów powszechnych (skrót: usp.), które dotyczą wojskowych z jednej strony, o członków korpusu sądowego w. p. z drugiej. Omówione zostaną następujące kwestje, mające związek z powyższym zagadnieniem, a mianowicie:

- 1) Sady karne powszechne a wojskowe;
- 2) Wojskowi w sądach karnych powszechnych;
- 3) Wojskowi a sprawowanie obowiązków sędziowskich w sądownictwie powszechnem;
- 4) Możliwość przejścia oficerów korpusu sądowego w. p. do sądownictwa powszechnego.

Te cztery zagadnienia w zupełności wyczerpują temat, który zamierzamy w przyczynku niniejszym poruszyć.

SĄDY KARNE POWSZECHNE A WOJSKOWE.

Jurysdykcja sądów powszechnych nie rozciąga się na sprawy, przekazane ustawami szczególnymi innym sądom względnie władzom. Taka norma zawiera paragraf 3 artykułu I usp. W ten sposób z pod właściwości sądów powszechnych wyłącza się między innymi sprawy, należące do sądów szczególnych, jakimi są bez wątpienia sądy wojskowe. (St. Gołąb, „Ustrój sądów powszechnych”, Warszawa 1929, 210). Właściwość sądów powszechnych nie obejmuje zatem spraw (karnych) osób, wymienionych w art. 1 – 6 kodeksy karnego wojskowego (rozporządzenie prezydenta Rzplitej z 22.3.1928 r. w Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 328), jakoteż w art. 2 i 3 rozporz. Rady Ministrów z 10.5.1920 r. Dz. U. R. P. Nr 59 poz.

368 w brzmieniu ustalonym przez art. 153 kodeksu karnego wojskowego z 22 marca 1928 r. (porównaj także par. 2 ustawy postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912, zastosowanej w wojskowym sądownictwie Polskiem rozp. Rady Ministrów z 10.V.1920 (Dz. U. R. P. Nr 59 poz. 368) w brzmieniu ustalonym art. 152 kkw. z 22.III.1928 roku. Zrozumiały jest wobec tego przepis, zawarty w art. 1 kpk., który głosi, iż „postępowanie w sprawach o przestępstwa, należące do właściwości sądów powszechnych, odbywa się według przepisów niniejszego kodeksu”. Normy w tym kod. post. karn. Zawarte nie odnoszą się do wojskowych, do których stosują się przepisy szczególne, zawarte m. In. W kodeksie karnym wojskowym z 22.III. 1928 oraz w przejętej i kilkakrotnie modyfikowanej (ostatnio rozp. z 22.III.1928) ustawie postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z 5.VII.1912 roku (Austriacki Dziennik Ustaw Państwa Nr 130) por. wydanie „Postępowania Karnego Wojskowego” przez Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1920 (Zatwierdzone przez wiceministra spraw wojskowych dnia 17.VII.1920 za Nr 6036 WM. 20).

W ten sposób zostaje przeprowadzony rozdział kompetencyjny sądownictwa powszechnego i wojskowego. Ustawodawca, mimo to przewidując możliwość sporu o właściwość, ustanawia przepisy, które mają na celu rozstrzygnąć ewentualne konflikty kompetencyjne.

W powyższej materji mamy przepis ogólny w USP., który jednak w sprawach konfliktu, zachodzącego między sądami powszechnymi a wojskowymi nie będzie miał zastosowania. Jest to przepis art. 45 par. 1 o brzmieniu następującem: „O ile ustawy lub przepisy szczególne inaczej nie stanowią, spory o właściwość między sądami powszechnymi a sądami szczególnymi rozstrzyga przełożony nad sądem powszechnym sąd apelacyjny, a spory o właściwość między sądami szczególnymi – Sąd Najwyższy. Prawomocne orzeczenie sądu powszechnego, że dana sprawa nie należy do zakresu działania sądów powszechnych wiąże sąd szczególny. (St. Gołąb, j. w., 276-277; A. Czerwiński „Ustrój Sądów powszechnych”, Lwów 1928, 24). Moc tego przepisu uzależniona jest od nieistnienia innych przepisów, które jednak o ile chodzi o dziedzinę konfliktu sądownictwa wojskowego z powszechnem – istnieją. Są to normy, zawarte w art. 34 – 36 kpk. Z 19.III.1928 (projekt ustawy postępowania karnego z uzasadnieniem... Warszawa, 1926 – 1927, wydawnictwo Komisji Kodyfikacyjnej, 137 – 138 pod art. 37 – 39; St. Gołąb, j. w., 279 – 277).

Przedewszystkiem uregulowaną jest kwestja, co dzieje się z sprawą nieprzyjętą przez sąd wojskowy od sądu powszechnego lub sprawą przekazaną sądowi powszechnemu przez sąd wojskowy. Art. 34 kpk. Głosi, że sprawy te „rozpoznaje sąd powszechny w zakresie prawa karnego powszechnego”. (Projekt ustawy post. karn. ..., j. w., 137 pod art. 37). O ile zachodzi t. zw. konflikt pozytywny, t. j. gdy do rozstrzygnięcia sprawy roszczą sobie pretensje dwa przynajmniej sądy – wtedy decyduje przepis art. 35 kpk. Skoro więc sąd wojskowy żąda odstąpienia sprawy, rozpoznawanej przez sąd powszechny (lub odwrotnie) – a sąd od którego żąda się odstąpienia sprawy na to nie wyraża swej zgody – wtedy stosowanie do par. 1 art. 35 kpk. „przedstawia rzecz wraz z swoją opinią do decyzji sądu powszechnego drugiej instancji (sąd okręgowy por. art. 19 kpk.; sąd apelacyjny por. art. 22 kpk.). jeżeli sąd powszechny drugiej instancji również oświadczy się za właściwością sądu powszechnego, wówczas przedstawia rzecz wraz ze swoją opinią do decyzji Sądu najwyższego (par. 2 art. 35 kpk.). gdyby i Sąd Najwyższy oświadczył się za kompetencją sądu powszechnego – wówczas przesyła sprawę ze swoją opinią Najwyższemu Sądowi Wojskowemu (par. 3 art. 35). Gdy Sąd Najwyższy Wojskowy przychyli się do oświadczenia Sądu Najwyższego, wówczas sprawa rozpatrzona jest przez sąd powszechny. Jeśliby zachodziła niezgodność „opinji obu Sądów Najwyższych, sprawę rozstrzyga zespół z siedmiu osób, a mianowicie z sześciu sędziów delegowanych w równej liczbie przez oba sądy, pod przewodnictwem kolejnym prezesów obu sądów. Decyzje zapadają na posiedzeniu niejawnym” według przepisów kpk., po wysłuchaniu wniosków prokuratorów obu sądów (par. 3 art. 35). (Projekt ust. ..., j. w.,

137 – 138 pod art. 38). Już przed wprowadzeniem KPK. z 19.III. 1928 w odnośnej materji istniał analogiczny prawie art. 17 rozporz. Rady Ministrów z 10.V.1920 (Dz. U. R. P. Nr 59 poz. 368) w przedmiocie wpraw. w życie na obszarze Rzplitej ustawy wojsk. post. karn. dla wspóln. siły zbrojnej z 5.VII.1912, który przewidywał, iż w razie sporu o właściwość – sąd wojskowy przedkładał sprawę najw. sądowi wojsk., który gdy się przychylił do zapatrywania sądu powszechnego wydaje decyzję, wiążącą sąd wojskowy. O ile to nie zachodzi rozstrzyga spór 6 sędziów sądu najw. i sądu najw. wojsk., w równej liczbie, przewodniczy kolejno prezes wzgl. wice-prezesi sądów. Decyzje zapadają na niejawnym posiedzeniu, większością głosów, po wysłuchaniu prokuratorów obu sądów, a w razie równości głosów – głos przewodniczącego decyduje.

Do spełnienia „czynności niecierpiących zwłoki” w czasie toczącego się sporu kompetencyjnego jest właściwy każdy z sądów spór wiodących (art. 36 kpk.). (Projekt ust. ..., j. w., 138 pod art. 39). Porównaj także dawny art. 18 rozp. Rady Ministrów z 10.V.1920 („odnośne sady mają zarządzić czynności potrzebne do ustalenia istoty czynu, a w szczególności te wszystkie kroki śledcze, które nie cierpią zwłoki”).

O ile zaszedł taki wypadek, iż zostało wydane orzeczenie sądu powszechnego względem osoby niepodlegającej orzecznictwu sądów powszechnych, a więc podlegającej m. inn. jurysdykcji wojskowej – wówczas takie orzeczenie z mocy artykułu 12 kpk. Z 19.III.1928 r. jest „z mocy prawa nieważne”.

Jeśliby zatem np. sąd grodzki wydał wyrok, zasądający wojskowego pozostającego w służbie czynnej, wówczas sąd okręgowy, jako instancja odwoławcza na zasadzie punktu c art. 485 kpk., niezależnie od granic apelacji, uznaje wyrok za nieważny i przekazuje sprawę komu należy, tj. sądowi wojskowemu. (Projekt ust. ..., j. w., 615 – 617 pod art. 500). Gdyby nawet sąd II-ej instancji z tych lub innych przyczyn nie uznał takiego wyroku I-ej inst. – jako nieważnego – wtedy Sąd Najwyższy w trybie art. 503 kpk. uzna wyrok taki jako nieważny i przekaze sprawę komu należy. (Projekt ust. ..., j. w., 650 – 651 pod art. 518). (Porównaj artykuł 77 USP.: „Sąd Najwyższy władny jest, na wniosek pierwszego prokuratora unieważnić orzeczenie wydane przez sąd względem osoby, która w danej sprawie nie podlega orzecznictwu sądów powszechnych” – jest to rodzaj zażalenia nieważności w obronie ustawy. (St. Gołąb, j. w., 229; A. Czerwiński, j. w., 18 – 19).

W ten sposób zostałyby wyczerpana kwestja stosunku sądów powszechnych a wojskowych. Wkońcu dodać należy jeszcze dwie normy, zawarte w KPK. i USP., dotyczące wzajemnej pomocy władz sądowych (powsz. i wojsk.). mamy więc normę, zawartą w par. 1 art. 13 usp., a stanowiącą, iż „grodzkie są obowiążane spełniać poszczególne czynności sądowe, na żądanie innych sądów, zarówno powszechnych jak i szczególnych...”. (St. Gołąb, j. w., 256 – 257; z motywów komisji Kodyfikacyjnej: „Sady są dziś obowiążane w niektórych przypadkach do spełniania czynności sądowych na żądanie sędziów i sądów powszechnych i sądów szczególnych”) Porównaj przepis paragrafu 133 austr. proc. karn. wojsk., wyd. Min. Spraw Wojsk., Warszawa, 1920, 83 – 84. Tak samo i par. 1 art. 8 KPK. głoszący, iż „władze państwowe cywilne i wojskowe... są obowiążane do udzielania pomocy sądom i prokuratorom”. (projekt ust. ..., j. w., 111 – 112 pod art. 10) reguluje wzajemną współpracę władz. Nakoniec i par. 3 art. 8 KPK., który stanowi, że sąd względnie prokurator mogą się zwracać bezpośrednio o pomoc zbrojną – do władzy wojskowej. Przepisy te są wprowadzone przez prawodawcę w celu usprawnienia wymiaru sprawiedliwości (por. motywy Komisji Kodyfikacyjnej do art. 13 USP. – St. Gołąb, j. w., 256 – 257). Nie należy również zapominać o przepisie artykułu 36 KPK., który omawia kwestję spełniania przez sądy czynności niecierpiących zwłoki w trakcie sporu kompetencyjnego, o czym była już wyżej mowa.

WOJSKOWI W SĄDACH KARNYCH I POWSZECHNYCH.

Pomimo, iż wojskowy nie może podlegać właściwości sądów powszechnych, że nie może mu być wymierzona przez sąd karny powszechny sprawiedliwość – jednak osoba pełniąca służbę wojskową może w pewnych wypadkach brać udział w postępowaniu karnym powszechnym, a to bądź jako świadek, bądź biegły względnie tłumacz, czy wreszcie jako osoba u której dokonywa się rewizji. (K. Czałczyński, „Rewizja w nowym polskim kodeksie postępowania karnego” w „Wojskowym Przeglądzie Prawniczym” z r. 1929 Nr 1, 8).

Przedewszystkiem będą obowiązywać osobę wojskową, która znajdzie się w obliczu sądu powszechnego przepisy, zmierzające do utrzymania powagi sądu (art. 60 i następne USP.; art. 307 i nast. KPK.; St. Gołąb, j. w., 287; A. Czerwinski, j. w., 25; analogiczne przepisy co do zachowania powagi w sądach wojskowych w austr. proc. karn. wojsk., wyd. Min. Spraw Wojsk., Warszawa, 1920, paragrafy 265 – 272, 159 – 163). Może zatem przewodniczący sądu powszechnego upomnieć niewłaściwie zachowującego się wojskowego ewentualnie wydalić go z sali sądowej (art. 60 usp.). Gdyby jednak nastąpiło „cięższe naruszenie powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych, albo ubliżenie sadowi, innej władzy lub osobom biorącym udział w sprawie” (art. 61 par. 1 usp.; por. nadto art. 312 kpk.) – może sąd w stosunku do osoby cywilnej zastosować grzywnę do wysokości 300 złotych lub karę pozbawienia wolności do trzech dni. Jednak w stosunku do wojskowych ma sąd powszechny na zasadzie par. 3 art. 61 usp. zwrócić się o ukaranie wojskowego do władz wojskowych. W tym przedmiocie istnieje: 1) rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z 7 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 16 poz. 121) o nakładaniu kar porządkowych, przewidzianych w ustawach o postępowaniu sądowym, na osoby, pełniące czynną służbę wojskową..., której artykuł 1 w ustępie pierwszym głosi te same zasady co i par. 3 art. 61. Rozporządzenie to na mocy punktu 3) par. 2 art. 1 przepisów, wprowadzających kodeks postępowania karnego z 19.III.1928 (Dz. U. R. P. Nr 33 poz. 314) pozostaje w mocy, mimo wprowadzenia Kod. post. karn. (St. Gołąb, j. w., 289 – 290). Analogiczne przepisy zawiera rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24.XII.1928 o regulaminie ogólnym wewnętrznym urzędowania sądów apelacyjnych, okręgowych i grodzkich (Dz. U. R. P. Nr 104 poz. 934) (por. osobne wydanie tego rozporządzenia i innych nakładem Ministerstwa Sprawiedliwości p. t. „Przepisy wykonawcze do prawa o ustroju sądów powszechnych”, Warszawa, 1929) – którego paragraf 136 daje możliwość przewodniczącemu upomnieć osobę wojskową wzgl. wydalić z sali, a gdy chodzi o ukaranie jej, wtedy winien zwrócić się sąd do władz wojskowych, przesyłając w tym celu odpis protokołu „względnie części protokołu, zawierającego opis zachowania się osoby winnej”. Par. 137 stwierdza, że „do podlegających sądownictwu wojskowemu w rozumieniu art. 61 par. 3 należą osoby wymienione w art. 153 część I rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie Kodeksu Karnego Wojskowego (Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 328), natomiast nie należą osoby, wymienione w części II-iej tegoż przepisu, podlegające sądownictwu wojskowemu tylko za niektóre przestępstwa”. Ukazanie więc oficera w stanie spoczynku lub zwolnionego do rezerwy – należy do przewodniczącego sądu powszechnego bez potrzeby zwracania się do władz wojskowych. O ukaranie wojskowego należy się zwrócić do przełożonej władzy, a jeśli władza ta jest nieznaną – do najbliższej komendy miejscowej (par. 138 rozp. wykonawcz.).

Tak samo o ukaranie wojskowego za odmowę składania zeznań lub przysięgi (art. 118 par. 2) – zwraca się sąd na zasadzie art. 119 kpk. do władzy wojskowej.

Jeśli wojskowy został powołany do sądu powszechnego karnego w charakterze świadka, wolno go słuchać co do okoliczności „na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy urzędowej” za zezwoleniem władzy służbowej, choćby już w chwili przesłuchania pozostawał poza służbą wojskową (art. 103 par. 1 kpk.). (Projekt ustawy post. ..., j. w., 193 – 195 pod art. 106 – 107). Oczywiście władza przełożona, do której się sąd o zwolnienie wojskowego z

obowiązku tajemnicy zwróci w myśl par. 3 art. 103 kpk. – może go zwolnić od jej zachowania; w pewnych zaś wypadkach, gdyby złożenie zeznania wyrządzić miało poważną szkodę Państwu – może kompetentna władza tego zwolnienia odmówić (par. 2 art. 103 kpk.).

W pewnych wypadkach sąd powszechny karny zarządza przymusowe sprowadzenie świadka (art. 117 kpk.). O przymusowe „sprowadzenia osoby, podlegającej sądownictwu wojskowemu” – sąd zwraca się do władzy wojskowej, o czym mowa w art. 119 kpk. i w ustępie drugim art. 1 rozp. Prezydenta Rzplitej z 7.II.1928 r. o przymusowym sprowadzeniu osób wojskowych przez sady powszechne. (Dz. U. R. P. Nr 16 poz. 121). Gdyby zaś wojskowy był wezwany do sądu powszechnego jako biegły, np. rusznikarz wojskowy lub tłumacz – wówczas na zasadzie art. 141 kpk. również przepisy art. 119 kpk. mają moc obowiązującą por. Kodeks post. karnego wyd. przez Z. Wusatowski i Z. Kwieciński, Miejsce-Piastowe 1929, 46).

Zachodzić będzie pytanie w jaki sposób winny być doręczane osobom wojskowym pisma sądowe, a w szczególności wezwania na sprawy w sądzie karnym powszechnym. W tej materji istnieje przepis, zawarty w artykule 200 kpk., który stanowi, iż tego rodzaju papiery winny być przesyłane bezpośrednio dowództwu osób wojskowych, pozostających w czynnej służbie. „Zwierchność, otrzymawszy wezwanie” – głoszą motywy Komisji Kodyfikacyjnej – „zarządzi niezbędne kroki, celem zastąpienia wzywanego, a w przypadkach wyjątkowych, gdy zastąpienie go będzie niemożliwe, zawiadomi sąd o tem i złoży wniosek o zmianę wyznaczonego terminu”. (Projekt ustawy..., j. w., 294 pod art. 208). Ostatnio został w tej sprawie wydany w Nr 9 „Dziennika rozkazów Ministerstwa Spraw Wojskowych” z dnia 18.III.1929 r. pod pozycją 89 (str. 110 – 111) rozkaz Ministra Spraw Wojskowych (Dep. Sprawiedl. 1945.I.). Rozkaz ten nakazuje bezwzględnie uwalniać osoby wojskowe od zajęć służbowych i wysyłać do sądów na oznaczony termin (zarówno w sprawach karnych i cywilnych). Jedynie działania wojenne, a względy służbowe wyjątkowo mogą stanąć na przeszkodzie ich stawiennictwu w sadzie powszechnym, o czym należy we właściwym czasie zawiadomić sąd. Rozkaz powyższy zawiera ponadto przepisy o doręczaniu wezwań wojskowym przez niewłaściwe dowództwo oraz wzywanie przez sądy osób, których stawiennictwo dla sądu jest fakultatywne (nieobowiązkowe).

Dalej zachodzić będzie kwestja, czy wezwany wojskowy bądź w charakterze świadka bądź znawcy (biegłego) lub tłumacza, będzie mógł podczas rozprawy sądowej być wbrew par. 1 art. 321 kpk. – uzbrojony. Otóż wojskowy będzie mógł być obecny na rozprawie sądowej, będąc uzbrojonym, korzysta on bowiem z przepisu par. 2 art. 321 kpk., stanowiącego, iż „przepis paragrafu 1 co do uzbrojenia nie dotyczy osób obowiązanych do noszenia broni”. (Projekt ustawy..., j. w., 441 – 442, pod art. 326).

Sąd powszechny może zastosować środki zapobiegawcze w postaci kaucji i poręczenia. Jednak w myśl art. 174 kpk. „zamiast zażądania kaucji lub poręczenia od wojskowego w służbie czynnej, sąd może poprzestać na dozorze jego władzy przełożonej” – co wedle Komisji Kodyfikacyjnej jest „dostatecznym środkiem zapobiegawczym, skuteczniejszym nieraz od kaucji lub poręczenia. Przepis ten wprowadzono na wniosek Ministra Spraw Wojskowych”. (Projekt ustawy..., j. w., 282 pod art. 183). Dodać nadto należy, iż rewizja w pomieszczeniu zajęтым przez wojsko dokonywana winna być w obecności bezpośredniego przełożonego lub wyznaczonego przezeń zastępcy (art. 147 kpk. analogiczny przepis w artykule 146 kpk.) (Porównaj K. Czałczyński, rewizja w nowym polskim kodeksie..., j. w., 8 i 15). Wreszcie stwierdzamy, że urząd, a więc i władza wojskowa może odmówić wydania sądowi dokumentu, potrzebnego dla sprawy karnej, przyczem może się sąd powsz. zwrócić o wydanie tegoż do naczelnej władzy odnośnego zarządu państwowego, a więc do Ministerstwa Spraw Wojskowych, które jedynie w wypadku, gdyby ujawnienie dokumentu tego wyrządzić miało poważną szkodę Państwu – może wydania jej odmówić (art. 155 kpk.) (por. art. 316, 319 par. 4 kpk.). (Projekt ustawy..., j. w., 434 – 437 pod art. 321; 438 – 440 pod art. 324). O

czynnościach niecierpiących zwłoki w razie sporu kompetencyjnego (art. 36 kpk.) była już mowa wyżej.

Art. 27, 28 i 145 rozporz. Prezydenta Rzplitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie kodeksu karnego wojskowego (Dz. U. R. P. Nr 36 poz. 328) nie mogą być w przyczynku niniejszym omówione, jako nie dotyczące bezpośrednio omawianego przez nas zagadnienia.

WOJSKOWI A SPRAWOWANIE OBOWIĄZKÓW SĘDZIOWSKICH W SĄDOWNICTWIE POWSZECHNYM

Przechodzimy do kwestji, czy wojskowy może pełnić obowiązki sędziego w sądownictwie powszechnym. Na zasadzie obowiązującego od dnia 1 stycznia 1929 roku Prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. Nr 12 poz. 93) – prócz sędziów (koronnych) a mianowicie: sędziów sądów: grodzkich (art. 11), okręgowych (art. 16), apelacyjnych (art. 31) i Sądu Najwyższego (art. 35) mamy instytucję 1) sędziów pokoju (art. 189 i nast.); 2) sędziów handlowych (art. 209 i nast.); 3) sędziów honorowych (art. 276) oraz 4) przysięgłych (art. 214 i nast.).

Sędzią może zostać ten, kto zadośćuczyni warunkom, przewidzianym w art. 82 względnie 83 kpk., a jeśli ma to być sędzia wyższej instancji sądowej – winien nadto odpowiadać wymaganiom wskazanym w art. 85 – 89 usp. Artykuły wyżej wymienione nie wykluczają, aby wojskowy nie mógł zostać sędzią. Przepis atoli art. 106 usp. głoszący, „że w razie powołania sędziego do czasowej służby wojskowej, przywiązane do jego stanowiska prawa i obowiązki służbowe pozostają w czasie trwania tej służby w zawieszeniu” – stwarza dodatkowy warunek, iż sędzią nie może być osoba, pozostająca jednocześnie w czynnej służbie wojskowej. A zatem wojskowy nie może być sędzią sadu powszechnego.

Przechodząc do zagadnienia, czy sędzią pokoju, wybieranym przez ludność danego okręgu (art. 189 par. 1 U.S.P.) może zostać wojskowy – stwierdzimy, że na zasadzie art. 192 par. 1 punkt c) wojskowy w służbie czynnej nie może zostać sędzią pokoju. (St. Gołąb, j. w., 341 – 342; tamże Motywy Komisji Kodyfikacyjnej: „projekt wyłącza... z drugiej strony te (osoby), których stanowisko w państwie lub potrzeby społeczeństwa tego wyłączenia wymagają’.) Na zasadzie zaś art. 193 usp. wojskowy zgodnie z art. 1 ordynacji wyborczej do sejmku z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr 66 poz. 590) nie będzie miał prawa uczestniczenia w wybieraniu sędziów pokoju.

Coprawda odnośnie sędziów handlowych – niema w art. 210 usp., który stawia szereg wymogów dla osoby mogącej zostać sędzią handlowym – mowy o tem, że nie może nim być osoba, będąca wojskowym, jednak mając na uwadze przepis art. 209 par. 1 ust., który stwierdza, iż izby przemysłowo-handlowe przedstawiają Ministrowi Sprawiedliwości osoby proponowane na ten urząd – trudno przypuścić, iżby instytucje te przedstawiły wojskowego, jako kandydata na to stanowisko, a więc aby tem samem osoba wojskowa, mogła zostać desygnowaną przez Ministra Sprawiedliwości na stanowisko sędziego handlowego. (St. Gołąb, j. w., 353 – 354; A. Czerwiński, j. w., 12 – 13).

Niema wymogu pozostawania w służbie wojskowej dla sędziego (okręgowego) honorowego, przewidzianego w art. 276 ust. (przepisy przechodnie) (por. St. Gołąb, j. w., 389 – 354; A. Czerwiński, j. w., 13 – 14).

Natomiast w stosunku do przysięgłych, to w myśl art. 216 punkt d) nie powołuje się do sprawowania obowiązków przysięgłego – wojskowych w służbie czynnej. (St. Gołąb, j. w., 356 – 357; A. Czerwiński, j. w., 15). Komisja Kodyfikacyjna swe stanowisko w odnośnej materji umotywował następująco: „Urzednicy w większości wypadków nie mogą się na czas dłuższy oderwać od zajęć, a przytem, będąc zależni od swojej władzy, nie dawaliby rękami bezstronności. Tosamo dotyczy wojskowych w służbie czynnej...”. Wobec powyższego, stwierdzić wypada, że sędzią (koronnym) czy to sadu grodzkiego czy Najwyższego nie może

zostać wojskowy, nie może także zostać przysięgłym – wojskowy; ani sędzią pokoju i sędzią handlowym. Co do mianowania sędzią honorowym wojskowego, to na zasadzie norm ustawy niema w zasadzie przeszkód, praktyka zdaje się nie pójść w kierunku mianowania przez Ministra Sprawiedliwości sędziami honorowymi sądów okręgowych wojskowych w służbie czynnej, mając na uwadze motywy Komisji Kodyfikacyjnej w materji mianowania wojskowych w czynnej służbie – przysięgłymi, gdyż nie można wszak z uwagi na interes publiczny (odrywanie wojskowego od zajęć, ćwiczeń, możliwość zależności od władz przełożonych, a wobec tego i możliwość braku bezstronności) dopuścić osobę pozostającą w wojsku do pełnienia obowiązków sędziowskich w sądownictwie powszechnem, co zresztą w pewnych wypadkach mogłoby kolidować z jego obowiązkami służbowymi.

MOŻNOŚĆ PRZEJŚCIA OFICERÓW KORPUSU SĄDOWEGO W. P. DO SĄDOWNICTWA POWSZECHNEGO

Prawo o ustroju sądów powszechnych stawiając w art. 82 szereg wymagań osobom, które mogą być mianowane sędziami, w artykule następnym (83) (St. Gołąb, j. w., 189 – 190) zwalnia oficerów korpusu sądowego w. p., którzy są lub byli sędziami, albo prokuratorami lub podprokuratorami wojskowymi od obowiązującego dla innych osób odbycia aplikacji sądowej i złożenia egzaminu sędziowskiego. W ten sposób stwarza się dla pewnych kategorii oficerów korpusu sądowego wojsk polskich możliwość przejścia do sądownictwa powszechnego. Artykuł 86 usp. wymagając dla kandydatów na sędziów okręgowych, apelacyjnych lub Sądu Najwyższego (art. 85 usp.) pewnego czasu na stanowisku sędziowskim (jest to. t. zw. staż sędziowski) – stawia na równorzędnym poziomie stanowisko sędziego w wojskowym sądzie rejonowym – z sędzią grodzkim; szefa wojskowego sądu okręgowego – z prezesem sądu okręgowego; wiceprezydenta i sędziego Najwyższego Sądu Wojskowego – z sędzią Sądu Najwyższego; wreszcie prezydenta Najwyższego Sądu Wojskowego – z prezesem Sądu Najwyższego. W obliczeniu lat służby dla oficerów korpusu sądowego, w myśl art. 87 par. 1 usp. mają zastosowanie odpowiednie postanowienia artykułu 85 usp. Wymaga się przeto od kandydata na sędziów okręgowych, apelacyjnych i Sądu Najwyższego: trzech lat na stanowisku sędziego w wojskowym sądzie rejonowym, aby mógł zostać sędzią sądu okręgowego; ten sam warunek jest wymagany dla kandydata na stanowisko wiceprezesa sądu okręgowego; 3-letnie na stanowisku sędziego w wojskowym sądzie okręgowym względnie sześciu na stanowisku sędziego w rej. sądzie wojsk. wymaga się od reflektującego na stanowisko prezesa sądu okręgowego lub wiceprezesa i sędziego sądu apelacyjnego; trzy lata na stanowisku szefa wojsk. sądu okręg. względnie 9 lat na stanowisku sędziego w wojsk. sądzie okręgowym – pozwala na kandydowanie na stanowisko prezesa sądu apelacyjnego lub sędziego Sądu Najwyższego; wreszcie prezesem Sądu Najwyższego może zostać wiceprezydent, sędzia Najw. Sądu Wojsk., o ile ma nie mniej niż dwanaście lat służby sędziowskiej względnie prokuratorskiej. Nadto winien kandydat na sędziego lub wiceprezesa sądu okręgowego przesłużyć przez 3 lata w szóstym stopniu służbowym; kandydat na prezesa sądu okręg. lub wiceprezesa i sędziego sądu apelacyjnego – 3 lata w piątym st. sł. lub 6 lat w 6-tym st. sł., zaś gdy ma zostać prezesem sądu apelacyjnego lub Sądu Najwyższego winien wysłużyć 3 lata w 4-tym st. sł. Wymienioną w ustępie ostatnim artykułu 85 usp. Dwunastoletnią służbę sędziowską winien oficer korpusu sądowego w. p. wysłużyć przynajmniej w szóstym stopniu służbowym (por. St. Gołąb, j. w., 28 – 29). (Porównaj także J. Jamontt, „Historja i krytyka rozporządzenia o ustroju sądów powszechnych”, Warszawa, 1928, 87 i nast.). jednocześnie prawo zezwala na mianowanie sędzią Sądu Najwyższego – sędziego Najwyższego Sądu Wojskowego (art. 89 punkt c) (St. Gołąb, j. w., 366; A. Czerwiński, j. w., 28) bez względu na to czy odbył on t. zw. staż sędziowski.

Co do starszeństwa służbowego prezesów, wiceprezesów lub sędziów, na równorzędnych stanowiskach w tym samym sądzie będących, nie wypowiedział art. 68 U.S.P. czy będzie miał znaczenie rozstrzygające czas służby w sądownictwie wojskowym spędzony bądź na stanowisku prokuratora wojskowego albo wreszcie wogóle w korpusie sądowym w. p. przebyty.

Natomiast do lat wymaganej w zasadzie do objęcia posad w sądownictwie – aplikacji sądowej, będzie można w myśl paragrafu 2 artykułu 258 usp. wliczyć rok, przebytej „aplikacji pozasądowej” w charakterze asystenta w sądownictwie wojskowym, a nadto może Minister Sprawiedliwości wliczyć do 3-ch lat aplikacji jeszcze dalsze dwa lata za jeden rok aplikacji sądowej (par. 3 art. 258 usp.; St. Gołąb, j. w., 377; A. Czerwiński, j. w., 45). Norma zaś artykułu 282 par. 1 pozwala w okresie przejściowym to jest w ciągu lat pięciu od dnia 1 stycznia 1929 roku, na odbycie dwuletniej aplikacji, z tem, iż może Minister Sprawiedliwości zaliczyć asystenturę w sądownictwie wojskowym w wymiarze 1-go roku do dwóchlecia, po upływie którego można być dopuszczonym do egzaminu sędziowskiego. (St. Gołąb, j. w., 394; A. Czerwiński, j. w., 45).

ZAKOŃCZENIE.

Na podstawie przedstawionego w przyczynku niniejszym materiału – zawartego w rozporządzeniach Prezydenta Rzeczypospolitej: o ustroju sądów powszechnych i kodeksu postępowania karnego powszechnego – stwierdzonem zostało, iż istnieją w tych ustawach liczne normy, dotyczące wojskowych. Skonstatowaliśmy istnienie przepisów między innymi: regulujące ewentualne konflikty kompetencyjne sądownictwa powszechnego i wojskowego, nieważność orzeczenia sądu powszechnego, wydanego w stosunku do osoby, pozostającej w czynnej służbie wojskowej, o karach na świadków wojskowych nakładanych, o doręczaniu pism procesowych wojskowym, o przymusowym sprowadzaniu wojskowych do sądu powszechnego, o poręczaniu, o niemożności dla wojskowego czynnej służby zostania sędzią, przysięgłym, o zachodzącej możliwości przejścia z korpusu sądowego wojsk polskich do sądownictwa powszechnego. Szereg tych przepisów nie nasów żadnej wątpliwości i racjonalność tychże jest całkiem uzasadnioną, niektóre jednak, jak na przykład: o możliwości przejścia oficerów z korpusu sądowego wojskowego do sądownictwa powszechnego spotkały się z krytyką pewnych kół (por. dyskusje na ten temat w Sejmie Rz. P. w dniu 14 grudnia i 18 grudnia 1928 roku w przedmiocie narad Sejmu nad zmianami w „Prawie o ustroju sądów powszechnych” – r. 1928. Sprawozdania Stenograficzne z 36-go i 37-go posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej, XXXVI/24 – 45; XXXVII/25-74).

Zadanie nasze polegało na zestawieniu tych przepisów, możliwie usystematyzowanych, bez wdawania się w krytykę rozpatrzonych norm prawnych. Chodziło nam tylko, co już na wstępie zaznaczone było, o wskazanie iż zadanie nasze polega jedynie na znalezieniu tych przepisów natury prawnej, które w tych dwóch ważnych zbiorach prawa powszechnego odrodzonej Polski znajdują się, a w szczególności z temi którzy w wojsku Najjaśniejszej Rzeczypospolitej służą Temidzie.